

İbni Arabi ve Vahdet-i Vücut Felsefesine Reddiye

<http://www.tasavvufun-getirdikleri.tr.gg/%26%23304%3BBN%26%23304%3B--ARAB%26%23304%3B-VE-VAHDET %26%23304%3B-V-Ue-CUD-FELSEFES%26%23304%3BNE-REDD%26%23304%3BYE.htm>

Onlar, şeytanın dostları oldukları için, her sözleri şeytani vasıflar taşımaktadır.

Hemen hepsi, **Fütuhat** sahibinin söylediklerini söylüyorlar. **“Hakikat kapısı”** diye bir tekerlemeden bahsedip duruyorlar. Onlara göre, bu alem hayal alemiymiş!

Demek ki, onların gerçek diye üzerinde durdukları şey, hayalden başka bir şey değilmiş. Bunu iyi anlıyorsun değil mi?

Zaten şeytanın görevi gerçekleri insanoğluna olduğundan başka türlü göstermektir.

Yüce Allah kadim kitabında buyurmaktadır:

“Her kim Rahman olan Allah'ı zikredişi görmezlikten gelirse, ona bir şeytanı arkadaş ederiz; artık o onun yanından hiç ayrılmaz ve sürekli bir biçimde kötülükleri telkin eden bir arkadaş olur. O şeytanlar bunları yoldan çıkardıkları halde, bunlar doğru yolda olduklarını sanırlar. Nihayet zikrimize karşı körlük edip yoldan çıkan o adam, bize geldiği zaman, kötü arkadaşına der ki: “Keşke seninle benim aramda iki cihetin sonu (doğu ve batı kadar uzak) kadar uzaklık bulunsaydı ve de seni hiç görmese idim meğer ne kötü bir arkadaşmışsın sen!” (Zuhruf: 36-38)

Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başkasını dilediğine bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa derin bir sapıklığa sapmış olur.

Onlar (müşrikler) O'nu bırakıp sadece birtakım dişileri çağırıyorlar. Aslında inatçı şeytanı çağırılmaktadırlar.

Allah onu (şeytanı) lanetledi. O da: “Yemin ederim ki kullarından bir pay edineceğim dedi.

Onları mutlaka saptıracağım. Muhakkak onları boş kuruntulara boğacağım. Kesin olarak onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar. Şüphesiz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattıklarını değiştirecekler. (Dedi) Kim Allah'ı bırakıp da, şeytanı veli edinir, dost tutarsa elbette apaçık hüsrana düşmüştür.

(Şeytan) onlara söz verir, onları ümitlendirir. Halbuki şeytanın onlara söz vermesi aldatmacadan başka bir şey değildir.” (Nisa: 116-120)

“İş bitirildikten sonra şeytan onlara şöyle dedi: “Allah size gerçek vaad etti; ben size vaad ettim, ben sözümden caydım! Benim, sizi küfre zorlayacak bir gücüm yoktu. Yapmış olduğum iş sizi sadece isyana davet ve teşvik etmek oldu, siz de benim davetime gönüllü koşunuz. O halde kendinizi bırakıp da beni yermeyin! Ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni! Ben önceden zaten beni Allah 'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim! Doğrusu zalimler için acı bir azab vardır.” (İbrahim: 22)

Sahih bir hadiste Allah'ın Resülü; Cebrail'i, melekleri bir saf halinde toplarken gördüğünü, şeytanların müminleri teyid için gönderilen melekleri görünce onlardan kaçtıkları; Yüce Allah'ın, mümin kullarını

melekleriyle teyid ve takviye ettiğini rivayet etmiştir.

Bu konuda Yüce Allah da, kitabında şöyle buyurmaktadır:

“Hani Rabbin meleklerle vahyetmişti: Ben sizinle beraberim, müminleri takviye edin!” (Enfal: 12)

“Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini anın! Üzerinize ordular gelmişti de, biz onların üzerine rüzgar ve görmediğiniz ordular göndermiştik.” (Ahzab: 9)

“...Resul mağarada bulunduğu zaman, arkadaşına: “Kederlenme, Allah bizimle beraberdir” dediği zaman, Allah ona yardım etmiş, onu sizin görmediğiniz ordularla korumuş yardım etmişti.” (Tevbe: 40)

Şeytani vasıflar içinde bulunan bu adamlara, cin ve insanlardan, insan şeklinde bir takım ruhlar gelir ve onlarla konuşur. Onlar da bunları melek taifesinden sanar. Tıpkı, yıldızlara ve putlara tapan insanlara hitap eden ruhlar gibi.

Müslümanlar arasından ilk defa çıkan bu tip adamların başında ki **Ebu Ubeyd oğlu Muhtar'**dır. Bu adamın geleceğini Allah'ın resulü haber vermiştir.

Müslim'de rivayet edilmiştir:

“Yakında Sakifoğulları içinden müthiş bir yalancı ile, helak edici bir adam çıkacaktır.”

Bu müthiş yalancı **Ebu Ubeyd oğlu Muhtar'**dı. Helak edici ise, **Yusuf oğlu Haccac'ı Zalim'**dir.

Ashabdan **İbni Ömer** ve **İbni Abbas'a**:

“Bu Muhtar kendisine vahiy indiğini söylüyor” diye haber verildiğinde, onlar; **“Doğrudur”** diye karşıladılar haberi.

Ve Yüce Allah'ın şu ayetini zikrettiler:

“Şeytanların kime indiğini haber vereyim mi? Onlar, günah işlemeye hazır iftiracıların hepsine iner.” (Şuara: 221)

Muhtar'ın çılgın iddiaları kendisine ulaştırılan bir başka zat da, şu ayeti zikretmiştir:

“Üzerine Allah'ın ismi zikredilmeyen (hayvan) leri yemeyin! Bu, kesinlikle bir fısktır. Ve muhakkak ki şeytanlar, sizinle mücadele etmeleri için dostlarına vahyederler. Şayet onlara itaat ederseniz muhakkak siz de müşriklersiniz.” (En'am: 121)

İbni Arabi'nin, Fütihat adlı kitabını kendisine indirdiğini söylediği ruh, işte bu ayetlerdeki şeytani ruhlardandır.

Onun içindir ki, o, bazı belli yiyecek ve yalnız kimsenin olmadığı yerlerde tek başına yaşamaktan bahseder. Bu yalnızlıklar (İnzivaya çekiliş) cin ve şeytanlar ile münasebete geçmenin yollarından biridir. Onlarsa bu rabıtayı evliyanın Rabbi ile rabıtası olarak kabul eder ve millete de bunu telkin ederler. Halbuki ise bu rabita sadece şeytanla yapılan bir rabitadan başka bir şey değildir.

Ben kendisini bu hale kaptırmış nicelerini tanırım. Bunlardan bazılarını şeytanlar havalarda taşır, bir

yerlere götürür sonra getirir. Bazılarına şeytanlar çalınmış mallar getirir ve onlar da bu çalınmış malların sahiplerini bilir kendilerine iade eder. Bu şekilde dünyalıklarını da temin etmiş olurlar. Bunlara benzer bir takım şeylerin içinde bulunurlar bahsini ettiğimiz adamlar.

Bunların hali şeytani vasıf taşıdığından, Resul ve nebilerle tezat halindedirler. **“Fususu'l- Hikem, Fütühat-ı-Mekkiye”** sahibinin ve benzerlerinin sözlerinde bu tezatlar bol bol görülür.

O, Nuh kavmini, Hud kavmini ve Firavunu över ve tebci eder ama, Nuh, İbrahim, Musa, İsa, Harun gibi Resul ve nebilerde eksiklikler bulur. Küçük düşürür onların kadirlerini.

Cüneyd bin Muhammed ve **Selh bin Abdullah Tusteri** gibi büyük Müslümanlarca makbul olan şeyhleri kötüler ama, **Hallac-ı Mansur** gibi, gerçek velilerce makbul sayılmayan kişileri över ve yüceltir. Hayali ve şeytani kaynaktan aldığı haberler içinde, bu büyüklerin kötülenmesi vardır.

Halbuki ise. **Cüneyd-i-Bağdadi** (Allah, kendi yanında onun kadrini daha da yüceltsin) İslam dininin önderliğini yapmış imamlardandı.

Kendisine **“tevhid nedir?”** diye sorulduğunda; **“Hadis olanla kadim olanı birbirinden ayırmaktır”** diye cevaplamıştır. Büyük imam Cüneyd bu cevabıyla yaratılanla yaratılanın, sonradan olma ile kadim olanın arasını kesin ayırmış, gerçek tevhidi dile getirmiştir.

“Fusus” sahibi ise böyle bir tevhidi inkar eder. Hayali ve şeytani bir hitabında der ki:

“Ey Cüneyd! Kadim olanla, muhdes olanın arasını, ancak kadim ve muhdes olmayan biri ayırd eder. Onun için Cüneyd; “Tevhid, Kadim olanla, muhdes olanın arasının ayrılmasıdır” demekle, hata işlemiştir.”

İbni Arabi'ye göre, Cüneyd, hata işlemiştir. Çünkü, **İbni Arabi'ye göre**; muhdes olanla kadim olanın vücudu aynıdır.

Nitekim o, **“Fusus”** adlı kitabında şöyle söylemektedir:

“Allah'ın isimlerinden biri “El-Aliyy” (Yani, yüce) dir. Vücut aleminde O'ndan başkasının vücudu olmadığına göre, kime yücelik etmektedir? Yahut da, O, kimden ve neden yücedir? Bu, “Ne veya kim?” dediğimiz, O'ndan başkası değildir ki...

Demek, O'nun yüceliği ancak kendisi içindir ve O, mevcudun aynıdır. Böyle olunca, muhdes, yani, sonradan olan ve eşya diye isimlendirdiğimiz şeyler de, kendi zatı için yücedir. Bu alemde sonradan var olan her şey, yine O'dur. O, batın olduğu gibi, zahirin de ta kendisidir. Bu varlık aleminde, O'nu gören, O'ndan başkası değildir. Varlıkta konuşan da O'ndan başkası değildir. Bu varlık aleminde, Ebu Said'i Harraz ile ve başka insan ve eşya isimleriyle anılan hep O'dur.”

Şimdi, Cüneyd gibi İslam dininin büyüklerinden birini, tevhid anlayışında hatalı bulan bu Vahded-i-Vücutçuya deriz ki:

İlim ve sözle, iki şeyin arasını temyiz edip ayıran bir kimsenin, bu iki şeyden ayrı olan, üçüncü bir varlık araması büyük hatadır ve de şart hiç değildir. Çünkü, insanlardan her biri, kendisi ile başkasının arasını gerçekten de temyiz ederek ayırır. Halbuki ise, bu temyizle ayıran kimse, temyiz edilenle eden dışında bir üçüncü şahıs değildir. Böylece, kul kendisinin kul olduğunu bilir, fakat, kendisi ile

yaratıcısının arasını ayırır. Yüce halkedici Allah da, kendi zatı ile, yarattıklarının arasını temyiz eder ve bilir ki, kendisi onların Rabbidir; onlar da O'nun kullarıdır.

Nitekim, Kur'anın bir çok ayetlerinde bu husus açıkça belirtilmiştir.

Gönülden, hiçbir ard niyet beslemeksizin Kur'an'a iman eden gerçek müminler için, her türlü ölçü Kur'andadır. Yani iddia ve inançlara hakimlik yapacak tek kaynak Kur'andır. Ama mülhitler gurubu, **Tilimsani**'nin iddiasını tekrarlayıp durmaktadırlar bir hakikatmış gibi...

Vahded-i Vücut inancı içinde olanların en sivrilmiş bu adamdır.

Kendisine, **İbni Arabi**'nin "**Fusus**"u okunduğu ve:

"Kur'an sizin Fususunuza muhalifdir" denildiği zaman;

o, "Kur'an, baştan başa şıktır, tevhid ancak bizim sözü müzdendir" diye karşılık vermiştir.

Yine bu adama;

"Varlık aleminde ikilik olmadığına göre, kişinin kendi karısı ona helal oluyor da, neden kız kardeşi haram oluyor?" diye sorulduğunda;

"Bize göre hepsi de helaldir! Ancak kalb gözleri gerçeklere, hakikatlara kapalı olanlar böyle dediler. Biz onların bu telakkileri üzerine; "Sizin üzerinize haramdır!" dedik." diye cevaplamıştır.

Bu sözler tam bir küfür olmakla birlikte, ayrıca da tezatların tezadını taşımaktadır içinde. Zira, hakikatlerin perdelendiği kimdir? Perde olan kimdir? Kime perdelenmektedir ve kim perdelemektedir, neyle perdelemektedir?

Bu sözlerdeki açık tezaddan dolayı, onların şeyhlerinden biri, talebesine bir keresinde şunları söylemiştir:

"Sana biri, bu alemde Allah'dan başka bir varlık vardır derse, gerçekten büyük bir yalan söylemiştir."

Bu söze karşılık, mürid, şöyle söylemiştir:

"Madem ki, bu alemde Allah'dan başkası yoktur öyleyse yalan söyleyen kim olmaktadır?"

Bunlardan biri, bir başka kimseye; "**Bu alemdeki varlıklar, Hak'kın mazharlarıdır**" dediği zaman. Söz söylenen kişi şunu sormuştu:

"Mazhar, mezhahirin aynı mıdır, yoksa başkası mıdır? Eğer, başkasıdır, dersiniz bir nispet dahilinde vücutta ikiliği kabul etmiş olmuyor musunuz? Yok başkası değil de kendisi ise o zaman hiçbir fark yoktur ve böyle olunca da, yalan söylemiş olan da, Hak'kın bizzat kendisi olmuyor mu?"

Biz bunların iç yüzlerini ortaya dökücü bir çok örnekleri başka başka yerlerde de yazdık. Ve onların her sözünün gerçek anlamını ve maksadını bildirdik...

Fusus sahibi; "Ma'dum (yokluk) bir şeydir ve Hak'kın vücudu bunun üzerine feyezan (taşmak, fazla gelmek, fazlalık) etmektedir." demektedir. Böylelikle o, vücutla sübut (apaçık ortada olan)ı,

birbirinden ayrı olarak görmektedir.

“Ma'dum, dışta sabit olan şeydir.” diyen **Mutezile** mezhebi mensupları, hak yoldan çıkmış olmakla birlikte, **İbni Arabi**'den çok daha hayırlı idiler. Çünkü, bunlar;

“Yüce Allah, alemde varlıkları sabit olan eşya için bir vücut yaratmıştır ve bu vücut asla Yüce Allah'ın vücudundan değildir.” demişlerdir.

İbni Arabi ise, Cenab-ı Hak'ın vücudunun,? yokluk üzerine taşıdığını söylüyor. Ona göre, Yüce Allah'ın vücudunun dışında bir vücut yoktur.

İbni Arabi'nin en yakın yoldaşlarından **Sadreddin-i-Konevi** de, mutlakla muayyenin arasını ayırır. Çünkü o, felsefeye daha çok yakındır. Onun için de Ma'dum'un, herhangi bir şey olduğunu kabul etmemiş; Cenab-ı-Hak'ı **“Vücut-u Mutlak”** olarak, görmeyi tercih etmiştir. Bu konuyu açıklamak için de, **“Miftahu Gaybi'l-Cem ve'l-Vücut”** adlı bir de kitap yazmıştır.

Yüce Allah'ı mutlak bir vücut olarak görmek, böyle bir kabul, O'nu inkar etmekten, yok bilmekten daha şedit bir ifadedir. Çünkü, şartlı mutlak, akli biri bütündür. Onun için de, görünür ve bilinir alemde değil, zihinlerde var olur. Şartsız mutlak ise, tabii bir bütünlüktür ve olduğu gibi, var olduğu biçimde ortadadır, gözler önündedir. Mutlak'ın hariçte, görünürde bir vücudu olduğu ileri sürülürse (ki hariçte ancak muayyen olan şeyler olabilir) böyle bir halde, mutlak olanın hariçte vücudunun var olduğunu kabul edenlere göre, muayyenden, sınırlıdan bir parça (cüz) olmuş olur. Böyle olduğu takdirde, Cenab-ı-Hak'ın vücudu, ya hariçte son bulur veyahut da, yarattıklarının vücudundan bir cüz, bir parça olması lazım gelir; veya, mahlukatın vücuduyla birleşerek aynı olması lazım gelir.

Bu durumda sorarız bu densizlere:

Hiç parça, cüz, bütünü yaratabilir mi?

Bir şey kendi kendini yaratabilirmi?

Yokluk, hiçlik, her hangi bir varlığı yoktan var edebilir mi?

Yahut bir bütünün parçası, kendi bütünü meydana getirebilir mi?

Bu vahed-i-vücutçular, hulul ve ittihad kelimelerini kullanmaktan sakınırlar. Çünkü hulul diye bir mafhum kabul edilirse, o zaman, bir hulul eden, bir de hululü kabul eden olmalıdır. Yani, ikili bir hal kabul etmek lazımdır. İki vücudun varlığını kabul etmek gerekir. İttihad da aynı durumdadır. Bir birleşme varsa ortaklıkta eğer, iki şey de kendiliğinden var olacaktır tabii olarak. Bir yanda birleşen, öbür yanda birleşmeyi kabul eden olarak iki varlığın kabulünü gerektirir ittihad.

Bunlara göre ise, vücudda ikilik yoktur.. Bunlar derler ki:

“Hıristiyanlar, sadece Hz. İsa'ya Allah dedikleri için küfre girdiler. Şayet Allah'lık vasfını sadece Hz. İsa'ya has kılmaları da, bütün varlıklara şamil kılmaları, kafir olmazlardı.”

Yine bu mühlidler puta tapanlar hakkında derler ki:

“Onlar, alemdeki mazharlardan sadece bir bölümüne ibadet ettikleri için küfre düştüler. Eğer

alemdede var olan her Şeye ibadet etmiş olŐalardı, hata etmemiş ve kŐfre girmemiŐ olacaktadı.”

Yine onlara göre, hakikatlara vakıf olan ariflerin puta tapmaları kendilerine bir zarar vermezmiŐ! Bu tip inanıŐlar ve hele bu inanıŐları ilan etmeler, sadece kŐfŐr değil, aynı zamanda bŐyŐk birer de çeliŐki Őrnekleridir.

ŐnkŐ bir tek soru çeliŐkilerini ortaya dŐkmeye yeterlidir:

“Peki! Hata eden kimdir ve neye göre hata işlemiştir?”

Onlar daha da ileri gidip, ŞÖyle demektedirler:

“Cenab-ı-Hak, mahlukta olan bŐtŐn noksan sıfatlarla, sıfatlanandır.”

Yine onlar diyorlar ki:

“Mahluk, yaratanda var olan bŐtŐn yŐce sıfatlarla sıfatlanandır.”

Yine onlar, “Fusus” sahibinin Őylediklerini kabul ederek demektedirler ki:

“Zatı için YŐce olan, vŐcudi sıfatların ve ademi (yokluk, hiçlik) nispetlerin hepsini kapsayan bir yŐceliđin, bir kemalin sahibi olandır. Bu vŐcudi sıfatlar ve ademi nispetler, Őrf, akıl ve Őeriat bakımından iŐler kŐtŐlenmiŐ olsun, isterse makbul sayılmıŐ olsun, hiç farketmez... ŐnkŐ, Allah kendi mŐsemması içindedir.”

Onlar bu kŐfŐr Őzlerini sarfederken, bir tŐrlŐ de kendilerini çeliŐkiden kurtaramamaktadırlar. ŐnkŐ, hislerle de, akılla da, herkesçe bilinen bir gerçek vardır ve bu gerçek de, O'nun, o olmadığıdır.

Onlar **Tilmisani'**nin Őzlerini kabul ederek ŞÖyle diyorlar:

“Bize keŐif hali içindeyken, aklın kabul edemeyeceği bir takım hakikatler açıklanmıŐtır. Onun için, hakikata ulaŐmak isteyen aklı ve Őeriatı bıraksın!”

Bu iddiayı yapanlardan birine Şunları ŐylemiŐtim:

“Herkesçe bilinen bir hakikattir ki, Resul ve nebilerin keŐfi, baŐkalarından daha yŐce ve kusursuzdur. Onun için de, Resul ve nebilerin haberini verdiği hakikatler, baŐkalarınınkine göre en doğru olanıdır.

Resul ve nebiler, insanların kendi akıllarıyla bulamadıkları ve bulamayacakları hakikatleri o hakikatların tek sahibi Allah'dan alarak insanlara getirirler. Bu hakikatler Öyle vasıfdadır ki; içinde, insan aklının **“Bu da olamaz”** diyebileceği hiçbir Şey yoktur.

Demek ki Resul ve nebiler, aklın imkansız diyeceği Şeyleri değil tersine, olur diyebileceği gerçekleri getirmektedir Resul ve nebilerin, haberini verdikleri gerçeklerin akli açıklığın ve sabitliğin gerçekleriyle çeliŐmesi hiç mŐmkŐn değildir. ŐnkŐ, iki delil de kesindir ve kesin olan iki delil birbiriyle çeliŐkiye dŐŐmez.

Deliller ister akli olsun, isterse de nakli, eŐittir. BÖyle olduğu halde, nasıl olur da, kalkıp bu iŐi, dinin ve aklın açık gerçekleriyle çalıŐan keŐifler yaptığı iddiasında bulunabilir?

BÖyle bir iddianın sahibi olan kişiler, sanmıyorum ki, bilerek yalan ŐylemiŐ olsunlar. Ancak, bunların

zihinlerinde bir takım hayaller beliriyor, onlar da bu hayalleri hariçde, vücudu olan bir şey sanıyorlar. Yani, kendi hayallerine vücut izafe ediyorlar. Sonra, hariçte, bir takım haller görüyorlar ve bu gördüklerini, Allah'ın iyi kullarına nasib ettiği kerametlerden sayıyorlar. Halbuki ise, bütün bu keramet diye gördükleri şeyler, şeytanın aldatıcı oyunlarından başka bir şey değildir.”

Bu adamlar, velayeti Resul ve Nebilikten daha üstün görür ve risaletin hiç ara vermeksizin devam ettiğini ileri sürerler. Bu itikad ve iddia, evvela **İbni Sebi** olmak üzere birçok kendine veli diyen kişiler tarafından söylenmiştir.

Onlar ayrıca, insanlar için üç şahitlik mertebesi kabul ederek derler.

“Bir kul şuhud mertebelerinin ilkinde seyrederken, alemde bir takım itaat ve isyanlar, iyilik veya kötülükler görür.

Fakat ikinci daha ileri mertebeye yükselince, isyan ortadan kalkar ve sadece itaat ve iyilik görünür gözüne.

Daha ileri olan üçüncü mertebeye çıktığı zaman ise, ne itaat kalır, ne de isyan... Çünkü, bu mertebe her şeyin bir olduğu mertebedir.”

Onların ileri sürdükleri şuhud mertebelerinden birincisi, yani taat ve masiyeti farketme makamı sahih ve şeriata uygun bir görüştür. Taat ve masiyetin farkedilmesi doğru olanıdır. İkinci mertebede, onlar kaderi kabul etmeyi, ona şahitlik etmeyi anlıyorlar.

Nitekim bir kısmı şöyle söylemektedir:

“Kendisine isyan edilebilen bir Tanrı tanımıyorum!”

Allah'a karşı isyan edebilmenin imkanı olmadığını söyleyen bu sapık kişiler şunu da söylemektedirler:

“Günah ve isyanlar, meşiet-i-ilahiyyeden başka bir şey olmayan Hak'ın iradesine karşı gelmektir.”

Halbuki ise, insanların hepsi de Hak'ın hükmü altındadır ister istemez.

Onların bir şairi şunları söylemiştir:

“Şunu, şunu yap demişsin, bana,

Bunun için gücendim sana

Çünkü benim her işim,

Sana itaattir baştan sona.”

Onların bu şekildeki sözleri, Allah'ın Resulü ve nebilerle bildirdiği emirlere ve gönderdiği kitablar vasıtasıyla haberini verdiği hakikatlara aykırıdır. Çünkü, sahibini kötüleme ve azarlamaya müstahak hale getiren isyan, onların zannettiği gibi, iradeye karşı gelmek değil, Allah'ın ve Resulünün emirlerine karşı gelmektir.

Bu konuda Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır mealen:

“İşte bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse Allah, onu, altından ırmaklar akan cennetlere sokar ve orada ebedi olarak kalırlar. İşte gerçek kurtuluş budur. Kim de, Allah'a ve O'nun Resulüne karşı gelir, O'nun koyduğu sınırları aşarsa, Allah, onu içinde ebedi kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azab vardır.” (Nisa: 13-14)

Biz, varlık aleminde (Kevni)nde mevcut olan iradeyle, dini iradenin, kevnî emirle, dini emrin farkını az sonra açıklayacağız. Bu mesele hakkında bir kısım sufiler şüpheye düştükleri için, **Cüneyd**, (Allah ondan razı olsun) onlara bu meseleyi açıklamıştı. Bu konuda Cüneyd'in yolunu benimseyenler doğru yolu bulmuş oldular. Ona itibar etmeyenler ise, sapmış oldular.

Çünkü onlar:

“Her şey Allah'ın iradesi ve istemesiyledir ve bu, tevhid inancının esasıdır.” diyerek zorluklara girdiler.

Kendi nefislerinin isteği ile bir özenti haletine düştüler. Onlar böyle bir tevhid anlayışını **“Cem-i-evvel”** diye ifade ettiler.

Cüneyd, onlara, aradaki farkı ortaya koyan ikinci görüşün gerekli olduğunu açıklamıştır. Onun ortaya koyduğu ikinci görüş de şudur:

“Her şey Allah'ın irade ve kudreti içinde olmakla birlikte, Allah'ın sevdiği, razı olduğu şeyler ile, yasakladığı, kötü olduğunu söyleyip gazaplandığı şeyleri birbirinden ayırmak lazımdır. Bunları birbirinden farklı bilmek vacibdir. Böyle olunca, Allah'ın dostları ile düşmanlarını da birbirinden ayırmak gerekir.”

Bu konuda Yüce Allah, mealen şöyle buyurmaktadır:

“Biz kendilerini Allah'a adanmış Müslümanları mücrim suçlularla bir mi tutacağız? Ne biçim hükümler veriyorsunuz siz?” (Kalem: 35-36)

“Yoksa iman edip de bizim yap dediğimiz işleri işleyenleri, yeryüzünde isyan ederek fesat çıkarana bir mi tutacağımızı sandınız? Demek biz, Allah'a karşı gelmekten kaçınanlarla, isyan edip günah işleyenleri bir tutacağız öyle mi?” (Sa'd: 28)

“Yoksa biz, kötülük yapan kimseleri, hayatlarında ve ölümden sonra, iman edip imanlarının gereği yararlı iş yapanlarla bir mi tutacağız sandınız? Ne kadar yanlış hükümlere veriyorsunuz ve kendinizi aldatıyorsunuz!” (Casiye: 21)

“Körle gören, iman edip imanının gereği yararlı iş işleyenle, isyan edip kötülük işleyen asla bir olmaz, olamaz. Ne kadar da dar düşüncelisiniz siz!” (Mü'min: 58)

Kur'anda buna benzer açık ayetler çok olduğundan, bu ümmetin ilkleri ve onların yolunda giden İslam büyüklerince tutulan yol ve kabul edilen inanç şudur:

Allah, bütün mevcudatın yaratıcısı, Rabbi ve Malikidir! Ne dilerse, neyi nasıl isterse o öyle olur. O, dilemedikçe, istemedikçe hiçbir şey olmaz. O'ndan başka ibadete layık ilah, hükümedici yoktur.

İşte böyle olmakla beraber, yine de O, itaat ve ibadeti emretti. İsyanı, itaatsizliği ise haram kıldı. O, bozgunculuğu ve fesadı sevmez, küfre ve kötülüğe razı olmaz. Her ne kadar, O'nun iradesi ve

kudreti ile oluyorsa da, fuhuşu, bütün aşırılıkları kötölemiştir. Hiçbir kötü hareketten memnun olmaz, tersine kötü davrananlara buğz edip kızar. Böyle şeyleri yapanları kınayarak azabına muhattab edeceğini söyler.

Üçüncü şuhud mertebesine gelince:

Bu mertebe, **“Şu itaattir, şu isyandır”** yahut **“Şu iyidir, şu kötüdür”** diyerek bir ayırım yapmamaktır. Zira, bu mertebede olan kişi, mevcudu bir vücud olarak görür. Onlara göre, bu vücud birliği görüşü, müşahedesi, Allah'a ulaşan yolun, Allah dostluğunun en yüce mertebesidir.

Gerçekte ise böyle bir görüş ve itikad, Allah'ı tanımada, onun fiillerini idrak etmede, ayetlerine muhatap olmada, sapıklığın en son mertebesidir. Allah düşmanlığının en ileri gitmiş bir halidir. Çünkü böyle bir görüşün sahibi ister istemez, Allah düşmanı olan Yahudi ve Hıristiyanları kendisine dost edinir. Her türlü küfür ehli bunların yakınları haline gelir.

Allah'u Teala ise şöyle buyurmaktadır mealen:

“Ey müminler, sakın yahudiler ile hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları dost edinirse o artık onlardandır.” (Maide: 51)

“Vücud Birliği” itikadına sahip bir kimse, şirkten ve putlara tapınmaktan kendisini alakoyamaz. Ben bunlardan uzağım demez, diyemez. Böylesine, Allah'ın kendisine dost edindiği İbrahim Aleyhisselamın tevhid dininden çıkmış olur.

Yüce Allah Kur'anda buyurmaktadır:

“İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek var; onlar kavimlerine demişlerdi ki: “Biz, sizden ve sizin Allah'dan gayrı taptıklarınızdan uzağız. Sizin taptıklarınızı tanımıyoruz. Siz, bir tek olan Allah'a inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret varolacaktır.” Yalnız İbrahim'in, babasına; **“Senin için Allah'dan mağfiret dileyeceğim. Fakat sana Allah'dan gelebilecek hiçbir şeyi önlemeye gücüm yetmez.”** demesi hariç. Bu söz sizin için bir örnek değildir. Çünkü bir kafir için mağfiret dilenmez.” (Mümtehine: 4)

Yine Kur'an-ı Kerim, Hz. İbrahim'in puta tapanlara söylediği şu sözleri nakletmektedir:

“Sizden evvelki atalarınızın ve sizin nelere taptıklarınızı görüyormusunuz? İşte bu taptığınız putlar benim düşmanımdır. Benim dostum ancak bu alemlerin Rabbi olan Allah'dır.” (Şuara: 75-76)

Başka bir ayeti celilede Yüce Allah mealen buyuruyor ki:

“Allah'a ve ahiret gününe iman edenlerin, babaları veya oğulları veya kardeşleri, yahut da akrabaları olsa bile, Allah'a ve Resulüne karşı geliyorsa, sevgi beslediklerini görmezsin. İşte, Allah iman denen nimeti bunların kalblerine yerleştirmiş, tarafından bir ruh göndererek onları desteklemiş, teyid etmiştir.” (Mücadele: 22)

Vücudun birliğinden bahseden ve şuhudun üçüncü mertebesine erdiğini sanan bir kimse için, itaat ve masiyet diye bir şey olmadığını söyleyen ve buna, ulaşılacak, ulaşılabilir hakikatin en son noktası olarak bakan bu sapıkların bir kısmı, kendi itikadlarını anlamak için bir takım kitaplar tertip ve telif ettiler. İbni Fariz'in **“Nazmi's-Süluk”** adlı kasidesi bunlardan biridir. Fariz bu kasidesinde diyor ki:

“Hiçbir zaman, bana, benden başkası namaz kılmamıştır.

Benim namazım da kendimden gayriye olmamıştır.

Devamlı olarak ben ona, o bana ibadet etmekte,

Zatım ile, bana namaz kılan arasında bir fark yoktur elbette.

Ben, benden bana gönderilmiş bir Resul oldum,

Zatımı, ayetlerimle kendime delalet eder buldum.

Dua edersem eğer, icabet eden ben olurum ben,

Çağrılırsam eğer, icabet eder, çağırıp dua eden.

Fariz'in sözleri bunlara benzer biçimde sürüp gitmektedir. Bu adam ölümün kendisine yakınlaştığını gördüğünde de şunları söylemiştir:

“Benim yolum sizce olmuşsa da sevimli,

Umduğuma kavuşamadım, yitirdim bütün günlerimi.

Nefsim, zaferinden emindi bir zamanlar,

Bugün, vakit geçmişken anlıyorum ki, boş ve batıl şeylermiş onlar...”

İbni Fariz, önceleri kendisini Tanrı sanıyordu. Fakat Allah'ın melekleri, canını almak üzere hazır olduğu son anda, zannının batıl olduğu apaçık gözlerinin önüne serilmiş ve asla kendisini kurtaramayacak olan yukardaki sözlerini sarfettirmiştir ona bu görüş.

Yüce Allah, eksiksiz kitabında buyuruyor ki:

“Yerde ve gökte ne varsa, hepsi de Allah'ı tesbih eder; O, aziz ve rahimdir.” (Hadid: 1)

Evet, yerde ve gökte ne varsa, herşey Allah'ı tesbih eder ve hiçbiri de (Haşa) Allah değildir.

Şanı yüce Allah buyuruyor:

“Göklerin ve yerin mülk ve hakimiyeti O'nundur. Diriltir ve öldürür. O, her şeye kadirdir. Evvel de O'dur, Ahir de... Zahir de O'dur, batın da... Varlığı aşık olup, gerçek mahiyeti insan için bilinmezdir Ama, O, herşeyi hakkıyla hiç eksiksiz bilir.” (Hadid: 2-3)

Müslim'in sahihindeki bir hadisi şerifte şöyle buyrulmaktadır:

“Allah'ın Resülü dua ederlerken şöyle buyururlardı:

“Ey arşın ve yedi kat gökyüzünün Rabbi olan şanı yüce Allah'ım! Ey bizim ve bütün yaratıkların Rabbi! Ey küçük taneleri yaran; Tevrat, İncil ve Kur'anı inzal buyuran! Yaptıkları ve yapacakları senin elinde bulunan her canlının şerrinden sana sığınırım! Sen evvelsin, senden evvel hiçbir şey yoktur. Sen ahirsin, senden sonra hiçbir şey varlığını sürdürecektir değildir. Sen zahirsin, senden daha açık bir varlık yok. Sen batınsın ve senden daha yakın kimse yok. Rabbim! Borcumu öde ve beni

zengin yap!"

Yüce Allah, yukarda en son olarak zikrettiğimiz ayeti kerimeden sonra şunları buyuruyor:

"Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da arşa istiva eden O'dur. Yere gireni ve ondan çıkan, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir O. Nerede olursanız olun, O, sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarınızı görür." (Hadid: 4)

İşte, yüce Allah, bu ve buna benzer daha birçok ayette, göklerle yerin arasında ne varsa, hepsinin sonradan yaratılmış olan bir mahluk olduğunu ve hepsinin de yüce yaratıcısını tesbih ettiğini beyan buyuruyor. Aynı zamanda da, yüce Allah'ın her şeyi en ince noktalarına kadar bildiğini ilan ediyor.

Ayeti celiledeki **"O, sizinle beraberdir"** deyiminin anlamı; Arap dilinde, **"Mea=beraber"** lafzı, iki şeyden birinin diğeriyle birleşip karışmış olması anlamı taşımaz.

Mesela Kur'an-ı Kerim'deki şu ayette olduğu gibidir:

"Ey iman edenler! Allah 'dan korkun ve doğrularla beraber olun!" (Tevbe: 119)

Şunda olduğu gibi:

"Muhammed Allah'ın Resulüdür ve onunla birlikte olanlar kafirlere karşı şiddetlidir." (Feth: 29)

Mesela şurada olduğu gibi:

"Göklerde ve yerde olanları, Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizli konuşsa, mutlaka dördüncüleri O'dur. Beş kişi gizli konuşsa, mutlaka altıncıları O'dur. Bundan az, bundan çok da olsalar, nerede bulunsalar, mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü, onlara yaptıklarım haber verir. Çünkü, Allah her şeyi hakkıyla bilendir." (Mücadele: 7)

Bu ayetteki, beraberlik, geneldir. Bu ayet, ilimle başlayıp yine ilimle sona ermektedir. Bunun için **İbni Abbas. Dahhak Sufyan'ı-Sevri ve Ahmed bin Hanbel "Yüce Allah, ilmiyle beraberdir"** buyurmuşlardır.

Aşağıda zikredeceğimiz ayetlerde geçmekte olan **beraberlik ise**, mahiyeti özellik ifade eden bir beraberliktir:

"Muhakkak ki Allah, takva (Allah'tan korkup, yasaklarından çekinme hali) sahibi olan ve iyilik yapanlarla beraberdir." (Nahl: 128)

"Şüphesiz ki ey Musa! Ben sizinle beraberim, iştir ve görürüm" (Taha: 46)

"... O zaman O, arkadaşına: "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" diyordu!" (Tevbe: 40)

Allah'ın Resulü mağarada Hz. Ebu Bekir'e şöyle söylemişti:

Demek ki, Allah, Musa ve Huran ile beraberdir, ama Firavun ile beraber değildir.

Muhammed ve arkadaşı ile beraberdir ama, Ebu Cehil ve öbür düşmanları ile beraber değildir.

Korkan ve sakınanlarla beraberdir, bundan ötürü de iyilik yapanlarla beraberdir ama, haddi aşan

zalimlerle beraber değildir.

Eğer bu beraberlikten kastolunan mana, yüce Allah'ın zatı ile ilgili olsaydı, zikredilen ayetlerdeki özel olan haberlerle, genel olan haberler birbiriyle çelişirdi.

Gerçek manası, buradaki beraberliklerin; O'nun yardımının, dostlarına olduğu, düşmanlarına ise olmadığıdır.

“Gökte de, yerde de ilah O'dur” (Zuhruf: 84) buyrulmaktadır ayeti kerimede. Bu ayetin manası, elbette ki, göklerdeki ve yerdeki her şeyin ilahının O olduğudur.

Nitekim bir ayeti kerimede şöyle buyrulmaktadır mealen:

“Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O, azizdir, hakimdir!” (Rum: 28)

“Göklerde de yerde de Allah O'dur” (Enam: 3) ayeti celilesi de böyledir.

İmam Ahmed ve diğer ilim sahibi büyük imamlar bu ayetin tefsirinde;

“Göklerde de yerde de mabut ancak Odur” demişlerdir.

Bu ümmetin evveli ve akli başında imamları, Yüce Allah'ın, yarattığı mahlukatından ayrı ve kendine has olduğunda; bir tahrif ve ta'dil olmaksızın, keyfiyet ve kemiyet cihetine gidilmeksizin, yüce Allah'ın kendini vasıflandırdığı ve Resulünün sıfatlandığı sıfatlarla vafedileceğinde ve noksan ve eksik sıfatlarda vafetmenin doğru olmadığına, icma ve ittifak etmiştir.

Biz kesin olarak biliyor ve inanıyoruz ki; **“O'nun misli ve benzeri yoktur”** (Şura: 11) ve O'nun kemal sıfatlarından herhangi biri hakkındaki kelamının da bir benzeri yoktur. İşte O'nun kemal sıfatlarını belirten eşsiz ve benzersiz kelamından bir bölüm:

“Ey Muhammedi De ki: “O Allah, bir tektir. Allah herşeyden müstağni (ihtiyacı bulunmayan) ve her şey O'na muhtaçtır. O, doğurmamış ve doğmamıştır. O'nun hiçbir eşi ve benzeri, dengi yoktur.” (İhlas: 1-4)

İbni Abbas, yukardaki ayetlerde geçmekte olan **“Es-Samed”** sıfatını açıklarken, şöyle demiştir:

“Es-Samed: İliminde, sonsuz olan, alim sıfatının azametinde eşsiz olan, kudretinin üstünlüğünde dengi bulunmayan, hikmetinin genişliğinde nihayet bulunmayan, hasılı, büyüklüğünde hiçbir sonu olmayan ululuk, demektir.”

İbni Mesud ve daha başkaları da şöyle söylemişlerdir:

“Es-Samed: Boşluğu ve noksanı bulunmayan; Ehad ise, benzeri bulunmayan” demektir.

Bu duruma göre, yüce Allah'ın, **“Es-Samed”** sıfatı, kemal sıfatlar ile muttassıf olduğunu ve her türlü noksanlıklardan uzak ve münezzehe bulunduğunu ifade etmektedir. **“Ehad”** sıfatı ise, misli ve benzerinin olmadığını bildirmektedir.

Biz bu surenin tefsirinde; surenin, Kur'anın üçte birine eşit olduğunu geniş bir biçimde açıklamıştır.